

Результати. Здійснений аналіз соціального стереотипу в контексті історії людського розвитку виявив, що глобалізація пов'язана зі створенням та інтеграцією стереотипів між великими та малими, традиційно та політично організаційними, культурно різними соціумами. Конкуренція між якими необхідно призводить до створення або нових соціокультурних та політичних стереотипів, або до розпаду попередніх стереотипних систем.

Наукова новизна отриманих результатів визначається змістом дослідницьких завдань та шляхами їх вирішення.

Практична значущість статті полягає в можливості використання результатів дослідження у викладанні лекційних курсів з соціальної філософії, філософії культури, тощо.

Ключові слова: стереотип, феномен стереотипу, трансформація, глобалізація, соціальний механізм.

Lavlinskiy R. A., associate professor, Donetsk National University of Economics and Trade named after Mykhailo Tugan-Baranovsky (Krivoy Rog, Ukraine), e-mail: merkuriy84@mail.ru

Transformation of stereotypes in the context of globalization

Abstract. Purpose of the article - to reveal the processes and mechanisms of transformation of stereotypes, stereotypical establishment of new systems in the context of globalization, the analysis of the national culture and the national state and the mass stereotype in the context of the consumer society.

Methodology. Investigating the processes of transformation of stereotypes in the context of globalization, the author used the search, logical and historical methods. generalized method was used to study the phenomenon of Westernization. Using the comparative method analyzed the peculiarities of the mechanism of fixation of the stereotype and its social action.

Findings. The analysis of social stereotypes in the context of the history of human development shows that globalization is associated with the creation and integration patterns between large and small, traditional and institutional politically, culturally different society. The competition between them will inevitably lead to the creation of a new socio-cultural and political stereotypes, or to the disintegration of the old stereotypical systems.

Originality of the results determined by the content of research problems and ways of their solution.

Practical value of the article is the ability to use the research results in teaching lectures on social philosophy, philosophy of culture, etc.

Key words: stereotype, stereotype phenomenon, transformation, globalization, social mechanism.

УДК 177.9: 94(477)

Лісіцин В. В.

кандидат філософських наук,

доцент кафедри філософії та суспільно-гуманітарних дисциплін,
Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
(Запоріжжя, Україна), E-mail: visnukDNU@i.ua

СУТНІСТЬ ІСТОРИЧНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ ТА ЇЇ ВИЯВЛЕННЯ В МИНУЛОМУ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена визначенню змісту поняття історичної справедливості в соціально-філософському контексті. Розглядаються приклади з минулого України, де мало місце вирішення історичної проблеми українського народу, яке не супроводжувалося загостренням внутрішніх та зовнішніх суперечностей.

Ключові слова: історична справедливість та несправедливість, підстави справедливості, зняття суперечності, суб'єкт та об'єкт історичної справедливості, історична істина.

Вступ. Проблема історичної справедливості ставала актуальною в умовах необхідності вирішення суперечності, що виникла в минулому та дотепер продовжує заважати розвитку суб'єктів історичного процесу. Багато етнічних, національних, релігійних та територіальних конфліктів мають своє коріння у невирішених історичних суперечках. Закликами до відновлення або встановлення

справедливості намагаються спонукати населення країни до боротьби з внутрішніми та зовнішніми опонентами та виправдати певну політику влади. Відповідний термін часто використовується засобами масової інформації та іноді зустрічається в науковій літературі. Однак наукового визначення поняття історичної справедливості в енциклопедіях, довідниках, статтях та монографіях нам знайти не вдалося. Серед сучасних авторів, що розглядали зазначений різновид справедливості в якомусь із аспектів, можна виділити Роберта Нозіка, Бербера Бевернажа, Райнгарта Козеллека, Олександра Шевченка, Наталлю Сатохіну та ін. Не зважаючи на значний інтерес до проблеми історичної справедливості, вона залишається мало дослідженою і такою, що не була предметом соціально-філософського дослідження.

Метою запропонованої статті визначено розкриття змісту поняття історичної справедливості в соціально-філософському контексті.

Основна частина. Для того, щоб визначити зміст поняття історичної справедливості треба з'ясувати, що являє собою реальність, яку зазначене поняття відображує. Традиційно воно пов'язується з вирішенням якоїсь проблеми, що виникла в минулому. Тому нам слід знайти відповіді на питання: які проблеми вирішуються історичною справедливістю і в чому полягає їх вирішення?

В державних документах та науковій літературі України історичною справедливістю називають відновлення єдності народу в межах однієї держави, здійснення заповітних мрій про відтворення державності [3, с. 227, 726], ліквідацію наслідків незаконної депортації народу [3, с. 314] та реабілітацію репресованих громадян [9], офіційну констатацію факту геноциду народу [8], визнання воїнів УПА та збройного підпілля ОУН учасниками Другої світової війни та борцями за свободу і незалежність Української держави [Проект Постанови про відновлення історичної справедливості щодо, розкриття правди про діяльність і відзначення заслуг таких діячів як С.Петлюра [10, с. 279] та ін.

Коли ведеться розмова про історичну справедливість, то часто говориться про необхідність її відновлення. Це означає, що вона вже існувала колись, але через певні події минулого була порушена. Прагнучи відновити історичну справедливість, її суб'єкти фактично намагаються повернутися до того стану речей, що передував встановленню історичної несправедливості. Відновлювальна історична справедливість, таким чином, повинна мати в якості своїх передумов справедливість, що існувала колись і була знехтувана, несправедливість, яка прийшла їй на зміну, а також можливість відтворення тієї ситуації, що передувала порушенню status quo. Відсутність хоча б однієї з цих передумов зробить прагнення до відновлення історичної справедливості безпідставним.

Сторона, яка виступає за відновлення історичної справедливості, звичайно, впевнена, що на момент порушення її прав вона володіла чимось або діяла у відповідності до вимог справедливості. Хоча заглиблення в історію могло б похитнути цю впевненість. Микола Бердяєв переконливо доводив, що власність суб'єктів історії – це зазвичай результат попереднього насилля та анексії, тобто попередніх несправедливостей [2]. Аналізуючи історичний рух народів і держав, ми обов'язково знайдемо моменти порушення справедливості як з боку них самих, так і з боку їх супротивників. Виходячи з цього, актуальним стає питання, поставлене американським філософом Робертом Нозіком: «Наскільки далеко в минуле слід заходити, щоб виправити історичну несправедливість?» [7, с. 197]. Зрозуміло, що борці за таку справедливість хотіли б зупинити свою подорож у минуле в тому пункті, який вигідний для них. Їх опоненти запропонують звернутися до інших подій минулого, заперечуючи таким чином висунуті протилежною стороною аргументи справедливості. Якщо зважити на те, що для історичних злочинів не існує строків давності, то важко визначити, яка саме подія минулого має розглядатися як відправна точка для фіксації несправедливості і до якого моменту історії слід повернутися для відновлення історичної справедливості. Як, приміром, можна виз-

начити, коли саме була порушена історична справедливість в Криму, якщо вся його історія являє собою ланцюг завоювань? В минулому Кримський півострів багато разів змінював своїх володарів і майже завжди це відбувалося внаслідок насилля. Одна історична несправедливість приходила на зміну іншій. То як сьогодні визначити ту з несправедливостей минулого, що повинна бути виправлена, і встановити того постраждалого, котрий має найбільше підстав претендувати на відновлення історичної справедливості?

Отже визначити, чи існувала справедливість до того як вона була порушена підступними діями суб'єктів історичної несправедливості через значний проміжок часу, дуже складно. Не маючи цієї важливої підстави для відновлення історичної справедливості, ми фактично будемо намагатися відновлювати те, що можливо ніколи не існувало в дійсності.

Якщо все ж вийде довести, що втрачене колись володіння до цього було справедливо отриманим, ми отримаємо необхідну, але недостатню передумову для відновлення історичної справедливості. Важливо ще встановити, чи було порушення status quo історичною несправедливістю, і чи сприймалася вона її об'єктом як несправедливість.

До подій, що визначаються в якості історичної несправедливості, можуть відноситися: завоювання країни або анексія її територій, погіршення умов життєдіяльності нації або обмеження можливостей для її подальшого розвитку, винищення якоїсь верстви населення або порушення її прав, приховування фактів або поширення неправдивої інформації про дії окремих особистостей, соціальних груп та цілих народів і т.ін.

Уявлення людей про те що є несправедливим можуть змінюватися протягом часу, через це виникає проблема нетотожності в оцінках певної події між представниками різних поколінь та епох. На цей аспект проблеми відновлення історичної справедливості звертається особлива увага в дослідженні О. А. Шевченка [11]. В історії можна знайти приклади того, як певна подія не сприймалася як порушення принципів справедливості її сучасниками, але вважалася актом несправедливості їхніми нащадками. Включення Криму до складу Російської Федерації, яке сталося в 2014 р., нашими сусідами вважається відновленням історичної справедливості, хоча для цього немає моральних підстав.

Можна погодитися, що в 1954 р. не проводилося ніяких всенародних опитувань з приводу передачі півострова Українській РСР. Кримчани, росіяни та українці були позбавлені права історичного вибору. Але зазначена подія тоді не сприймалася як несправедливість, адже не викликала ніякого обурення та протистояння. Про те, що між зацікавленими сторонами не було суперечок з кримського питання, принаймні до початку 90-х рр. ХХ ст., свідчить той факт, що кримчани більшістю голосів підтримали рішення про утворення незалежної Української держави, а Росія визнала державну незалежність України, не висувуючи ніяких претензій на Крим. Учасники події півсторічної давнини оцінювали її інакше ніж їх нащадки в наш час. Головною причиною протистояння між українцями та росіянами в ХХІ ст. став зовсім не Кримський півострів, тому зміна його належності не могла призвести до зняття протиріччя, а значить не могла знаменувати собою встановлення справедливості.

Іноді історичні акції починають сприйматися як несправедливі не тоді, коли вони здійснюються, а пізніше, тоді, коли змінюється ситуація і погіршуються стосунки між дійовими особами. Якась зі сторін обурюється тим, що помилилася в своїх сподіваннях і хоче переглянути колишні домовленості, вважаючи їх несправедливими. Насправді, вони можуть визнаватися такими лише у випадку, коли інша сторона діяла підступно і приховувала справжні наміри в момент укладання угоди. Якщо ж вона не мала таких намірів і змінила свої відносини з партнером під впливом подальших стосунків з ним або нових обставин, то такі дії не можуть розцінюватися як несправедливі. З точки зору сучасного росіянина, Україна не має права на Крим,

бо вона отримувала його несправедливо. Доки вона була дружньою Росії, остання закривала очі на несправедливе рішення 1954 р., коли ж Україна взяла курс на євроінтеграцію, то начебто зробила історичну несправедливість актуальною. Однак Росія є не лише жертвою несправедливості, але й її суб'єктом. Ставши правонаступницею СРСР, вона несе відповідальність за дії союзної влади. Україна тоді була лише в ролі сторони, що приймала подарунок, а той, хто отримує подарунок позбавляється морального права на нього, лише у випадку якщо у момент дарування приховував своє справжнє ставлення до дарувальника. Однак, про існування в середині 50-х рр. XX ст. якогось іншого, крім дружнього, ставлення УРСР до центральної влади та РРФСР, нам не відомо.

Оскільки оцінка певних подій залежить від обставин, в яких вони відбувалися, та уявлень людей про справедливість і несправедливість, то для відновлення історичної справедливості важливо, щоб події минулого сприймалися однаково як їх учасниками, так і їх нащадками. В протилежному випадку, справедливість, навіть якщо вона буде встановлена, не зможе визначитися як «відновлювальна» та «історична».

Засобами для визначення названих вище підстав відновлювальної історичної справедливості є історичні дослідження, які повинні дати достовірні знання про минуле. Не з'ясувавши того, як все відбувалося в дійсності, не можна виявити справжню причину виникнення протистояння та ступінь відповідальності кожної зі сторін. Однак, історичні джерела знаходять, зберігають, інтерпретують та оприлюднюють зацікавлені особи і розраховувати на встановлення достовірної картини минулого не доводиться. Навіть у випадку абсолютної неупередженості та порядності істориків отримати вичерпну інформацію про події далекої історії не можливо через недостатність та фрагментарність слідів давнини або через обмеженість засобів їх опрацювання.

Достовірне знання про минуле традиційно пов'язується з поняттями історичної істини та історичної правди. Проблема історичної істини викликала багато дискусій серед теоретиків в минулому і продовжує хвилювати філософів та істориків в наш час. Серед тих, хто заперечував можливість формування об'єктивного історичного знання були як раціоналісти, так і їх опоненти. За словами Бенедетто Кроче, відповідність істині будь-якого історичного дослідження не встановлена і всі його припущення лише «визнаються» істинними, тому історія не може стати суддею без того, щоб не стати несправедливою [6, с. 55, 82]. Ще більш радикальними виявилися представники постмодерністської філософії історії. На їх переконання, історичне є не більше ніж міфом, а історична істина належить до моральних понять [4, с. 388].

Інформація про минуле зачіпає інтереси великих груп людей та окремих впливових особистостей, тому історичні дані можуть не лише по-різному інтерпретуватися, але й свідомо перекручуватися. Не випадково, що саме в історичній науці завжди була актуальною проблема правди. З часів Лукіана і дотепер істориків закликають бути правдивими і не фальсифікувати свідчення минулого. Але ці заклики дуже часто залишаються не почутими тими, хто має зацікавленість у спотворенні історичної правди.

Для того, щоб переконатися в необ'єктивності історичних знань та їх невідповідності вимогам історичної істини та правди, достатньо порівняти як по-різному висвітлювалися певні події минулого в радянській та пострадянській історіографії. Або як викладаються деякі історичні факти, пов'язані з однією подією, в різних країнах.

Отже, історичні свідчення є суб'єктивними і до того ж даними не під присягою. Чи можна на їх підставі щось довести? І хто має визначати їх переконливість? В історичних суперечках зазвичай немає третьої сторони, яка виконує роль неупередженого арбітра. За допомогою аргументів історії опоненти намагаються переконати один одного, що зробити, враховуючи їх протилежні інтереси, майже неможливо.

Визначати історичну справедливість означає вершити суд історії. Відновлювати

таку справедливість значить приводити рішення суду до виконання. В історичних справах, зазвичай, приймає рішення та ж сама особа, що й виконує їх, причому ця особа є зацікавленою. Дуже сумнівно, що все зроблене нею буде сприйматися як справедливість підсудною стороною і не викличе заперечення з її боку.

Дуже важко знайти в історії приклади того, як борці за історичну справедливість змогли переконати своїх візаві та досягти своєї мети за допомогою історичних аргументів. Найчастіше боротьба за історичну справедливість призводила до війни. Вимушеність таких війн І.Кант пояснював таким чином: коли немає ніякої судової інстанції, вирок якої мав би силу закону, коли жодна зі сторін не може бути оголошена неправою (оскільки це вже передбачає судові рішення), то сторони змушені будуть затверджувати свої права силою [5, с. 208].

Війна за історичну справедливість традиційно проголошується справедливою війною і має широкую підтримку серед населення. Однак т.зв. справедливі війни насправді не відповідають вимогам справедливості, бо дуже часто переслідують не лише ті цілі, що декларуються, ведуться не завжди чесними методами, призводять до загибелі не лише тих, хто мав зброю в руках і т.ін. Свої аргументи для підтвердження цих положень ми наводили в статтях, присвячених темі справедливості і війни [12]. Розгляд зазначених проблем привів нас до висновку, що війна може бути необхідною, але не може бути справедливою за своїм визначенням.

Навіть в тих випадках, коли сторони виявлять добру волю і зможуть домовитися про принципи, за якими буде розроблятися механізм повернення втраченого, і визначена черговість претендентів на історичний спадок, все одно навряд чи вийде забезпечити дійсну справедливість цих дій. Важко не погодитися з аргументами Бербера Бевернажа, що стверджував «Історичне поняття часу кидає виклик справі справедливості: спокутування провини ніколи не може повернути все повністю в попередній стан, «загладити шкоду», – через те що будь-який злочин завжди вже частково знаходиться в минулому і тому завжди розташовується у вимірі відсутності. Отже, якщо керуватися історичним поняттям часу, неможливо добитися повної справедливості по закінченні якихось термінів» [1].

Повернення втраченого через значний проміжок часу може обернутися заміною однієї несправедливості на іншу, оскільки в нових умовах від цих дій можуть постраждати не ті, хто мав відповідати, і навіть не їх нащадки. Приміром, відтворення польської державності в 1918 р., яке здається відновленням порушеної після поділів Польщі історичної справедливості, призвело до позбавлення права західних українців на самостійне історичне буття. Хоча вони та їх предки не мали ніякого відношення до того, що зробили з поляками в кінці XVIII ст. Іншим прикладом того, як повернення втраченого через тривалий час може стати покаранням для тих, хто на це не заслуговував, є відновлення єврейської держави. Палестинські араби не винні у вигнанні євреїв з їх історичної батьківщини, вони не були причетні і до масового винищення цього народу під час Другої світової війни, однак саме за їх рахунок в післявоєнний період здійснювалося вирішення єврейського питання.

Таким чином концепція відновлювальної історичної справедливості не дає чітких відповідей на такі ключові питання: Як визначати «точку відновлення минулого»? Чи має моральне право борець за історичну справедливість вимагати повернення того, чим сам заволодів колись, порушуючи принципи справедливості? І головне: чи призведе відновлення колишнього status quo до зняття історичного протиріччя та нормалізації відносин з опонуючою стороною?

Всі ці питання стають неактуальними у випадку, коли історична справедливість розглядається не як відновлення того, що існувало в минулому, а як знаходження порозуміння між сторонами і встановлення таких відносин, що знімають історичні суперечності, виходячи із сучасних умов. Головною функцією історичної справедливості, як і будь-якого іншого різновиду справедливості, є подолання протистояння. Якщо використовувати такий підхід, то розпад СРСР і створення не-

залежних держав колишніми радянськими республіками можна вважати встановленням історичної справедливості. Така справедливість не є відновлювальною, оскільки деякі з республік раніше не мали своєї державності. Однак її можна визначити як історичну тому, що народи, які стали суверенними, отримали можливість для реалізації свого права на самостійне історичне буття і змогли вийти на історичну арену. Відтворення Радянського Союзу, хоч було б відновленням того, що було раніше, але навряд чи стало б справедливим. Якщо ліквідація цього державного утворення проходила відносно спокійно, то спроби його реанімації, як ми бачимо сьогодні, супроводжується жорстким протистоянням не лише між новоствореними державами, але й між найвпливовішими країнами світу. Те, що породжує розбрат, ворожнечу і кровопролиття, не може бути справедливим за визначенням.

Прикладом історичної справедливості, що розуміється як здатність знімати давнє протиріччя, можна вважати возз'єднання земель Західної та Наддніпрянської України в складі однієї держави, яке сталося після Другої світової війни. По-перше, їх розз'єднання було наслідком насилля з боку Польщі та Радянської Росії, що уклали в 1921 р. Ризький договір і поділили між собою Україну. По-друге, післявоєнне об'єднання українських земель підтримувалося самими українцями, а також не викликало обурення та спротиву як з боку поляків, так і з боку радянського народу. Отже в 1945 р. у наявності були підстави та ознаки історичної справедливості. Зокрема: існування історичної несправедливості, пов'язаної із колишнім насиллям по відношенню до українців; реалізація давніх прагнень українців до єдності; відсутність загострення протистояння між головними суб'єктами зазначеної події. Така справедливість не є відновлювальною, оскільки на момент вчинення історичної несправедливості українські землі не перебували у складі однієї держави.

Відомо, що спроба зібрати західноукраїнські та наддніпрянські землі у складі СРСР, була здійснена ще в 1939 р., однак на відміну від подій 1945 р., вона не може розцінюватися в якості справедливості. Насправді це була заміна однієї історичної несправедливості на іншу. Хоча українці вітали таке об'єднання, але воно було наслідком таємної домовленості між урядами нацистської Німеччини та СРСР і призвело до ліквідації суверенної держави Польщі. Звичайно, що привести до зняття історичного протиріччя зазначена подія не могла. Наступні події засвідчили, що вирішення проблем шляхом, обраним в 1939 р. Німеччиною та СРСР, може спричинити не зняття, а лише загострення суперечок.

Висновки. Історична справедливість традиційно розуміється як те, що має бути відновленим. Однак, повернення до ситуації, що існувала колись в минулому, зазвичай не призводить до одночасного зняття внутрішніх та зовнішніх суперечностей. Виходячи з того, що сутністю будь-якої справедливості є відвертання або подолання протистояння, то історичний різновид цієї реальності можна розглядати в якості такого вирішення давньої проблеми, яке, з одного боку, призводить до заспокоєння тих, хто постраждав від несправедливих дій, а, з іншого, не веде до загострення протистояння з тими, хто виступає в ролі зацікавлених сторін.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Бевернаж Б. Время, присутствие и историческая несправедливость [Електронний ресурс] / Б. Бевернаж // Гефтер. – Режим доступу: <http://gefter.ru/archive/5835> (дата звернення 20.04.2015) – Назва з екрана.
2. Бенедетто Кроче. Теория и история историографии / Бенедетто Кроче, пер. с ит. И. М. Заславской. Послесл. Т. В. Павловой. Науч. Редактирование М. Л. Андреева. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. – 192 с.
3. Бердяев Н. А. Судьба России. Опыт по психологии войны и национальности / Н. А. Бердяев. – М.: Мысль, 1990. — 208 с.
4. Декларація про державний суверенітет України. Історія прийняття, документи, свідчення. – Житомир «Рута», 2010. – 868 с.
5. Доманска Э. Философия истории после постмодернизма / Э. Доманска; пер. с англ. М. А. Кукарцевой. – М.: «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2010. – 400 с.
6. Кант И. К вечному миру/ И. Кант // Трактаты о вечном мире: сборник./ Сост.

И. С. Андреева и А. В. Гулыга. – СПб.: Алетейя, 2003. – С.205-241.

7. Нозик Р. Анархия, государство и утопия / Р. Нозик ; пер. с англ. Б. Пинскера под ред. Ю. Кузнецова и А. Куряева. – М.: ИРИСЭН, 2008. 424 с. (Серия «Политическая наука»).

8. Про Голодомор 1932-1933 років в Україні: Закон України від 28.11.2006 р. № 376-16 [Текст] // ВВР УРСР. – 2006. – № 50. – Ст.504.

9. Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні: Закон України від 17.04.1991 р. № 962–XII [Текст] // ВВР УРСР. – 1991. – № 22. – Ст. 262.

10. Солдатенко В. Ф. Революційна доба в Україні (1917–1920 роки): логіка пізнання, історичні постаті, ключові епізоди / В. Ф. Солдатенко. – К., Парламентське вид-во, 2011. — 568 с.

11. Шевченко А. А. Об исторической справедливости / А. А. Шевченко // Вестник НГУ. Серия: Философия. - 2011. Т.9. - Вып. 4. - С. 49-54.

12. Лісіцин В. В. Несправедливість війни / В. В. Лісіцин // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Філософія. Філософські перипетії. - 2014. - № 1116, вип. 50. - С. 31-38.

REFERENCES:

1. Bevernzh B. Vremya, prisutstvie i istoricheskaya nespravedlivost' [Time, and the presence of historical injustice] [Electronic resource] // Gefter. –Access mode: <http://gefter.ru/archive/5835>

2. Benedetto Croce. Teoriya i istoriya istoriografii [Theory and history of historiography]. – М.: Shkola «Yazyki russkoy kul'tury», 1998. - 192 s.

3. Berdyaev N. A. Sud'ba Rossii. Opyty po psikhologii voyny i natsional'nosti [The fate of Russia. Experiments on the psychology of war and ethnic]. — М.: Mysl', 1990. — 208 s.

4. Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy. Istoriia pryiniattia, dokumenty, svidchennia [Declaration on State Sovereignty of Ukraine. History of Adoption, Documents, Testimony] – Zhytomyr «Ruta», 2010. — 868 s.

5. Domanska E. Filosofiya istorii posle postmodernizma [Philosophy of History after Postmodernism]. — М.: «Kanon+» ROOI «Reabilitatsiya», 2010. — 400 s.

6. Kant I. K vechnomu miru [Perpetual Peace] // Traktaty o vechnom mire: sbornik. – SPb.: Aleteya, 2003. – S.205–241.

7. Nozik R. Anarkhiya, gosudarstvo i utopiya [Anarchy, State and Utopia]. — М.: IRISEN, 2008. 424 s. (Seriya «Politicheskaya nauka»).

8. Pro Holodomor 1932-1933 rokiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 28.11.2006 r. # 376-16 [On the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine: Law of Ukraine of 28.11.2006 p. № 376-16] // VVR URSR. — 2006. — # 50. — St.504.

9. Pro reabilitatsiiu zhertv politychnykh represii na Ukraini: Zakon Ukrainy vid 17.04.1991 r. # 962–XII [On the Rehabilitation of Victims of Political Repression in Ukraine: Law of Ukraine of 17.04.1991 p. Number 962-XII] // VVR URSR. — 1991. — # 22. — St. 262.

10. Soldatenko V. F. Revoliutsiina doba v Ukraini (1917–1920 roky): lohika piznannia, istorychni postati, kliuchovi epizody [Revolutionary era in Ukraine (1917-1920 years): the logic of knowledge, historical figures, key episodes]. — К., Parlamentske vyd-vo, 2011. — 568 s

11. Shevchenko A. A. Ob istoricheskoy spravedlivosti [On the historical justice] // Vestnik NGU. Seriya: Filosofiya. 2011. Т.9. Вып. 4. S. 49–54.

12. Lisitsyn V. V. Nespravedlyvist' viyny [Injustice War] // Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya : Filosofiya. Filosofski perypetii [Bulletin of the University of Kharkiv. Series: Philosophy. Philosophical vicissitudes]. - 2014. - # 1116, vyp. 50. - S. 31-38.

Лисицын В. В., кандидат философских наук, доцент кафедры философии и общественно-гуманитарных дисциплин, Запорожский областной институт последипломного педагогического образования (Запорожье, Украина), E-mail: visnukDNU@i.ua

Сущность исторической справедливости и ее проявления в истории Украины

Аннотация. *Статья посвящена определению содержания понятия исторической справедливости в социально-философском контексте. Рассматриваются примеры из прошлого Украины, где имело место решение исторической проблемы украинского народа, которое не сопровождалось обострением внутренних и внешних противоречий.*

Ключевые слова: *историческая справедливость и несправедливость, основания справедливости, субъект и объект исторической справедливости, историческая истина.*

Lisitsyn V., PhD in philosophical sciences, assistant professor of the Department of philosophy and social sciences and humanities disciplines, Zaporizhzhya regional institute of postgraduate pedagogical education (Zaporozhye, Ukraine), E-mail: visnukDNU@i.ua

The essence and phenomenon of historical justice on the example of the history of Ukraine

Abstract. *The article considers the essence and distinctive features of historical justice. The relevance of the topic is based on the fact that many ethnic, religious, territorial and other conflicts have their origins in the past and require a fair resolution of the historical disputes. The purpose of this study is to define the concept of historical justice in the social and philosophical context. One of the tasks set by the author was the question of how historical justice is treated in the works of contemporary philosophers. Particular attention is paid to the ideas of authors such as Robert Nozick, Berber Bevernage, Reinhart Koselleck, Alexander Shevchenko, Natalia Satokhina and others.*

The author of this article criticizes the conception of historical justice, which interprets it as a return to the situation before the implementation of injustice practices. It is impossible to reconstruct the past because of the lack of reliable information about it and due to changes in conditions. The attempts to do so often lead to the fact that other people are responsible for the actions of some subjects of history. This means that one injustice is replaces another injustice.

The consideration of the essence of justice led the author to the conclusion that it is identical to the relationship between social agents which removes the contradiction between them. The ability to solve a long-standing problem and prevent a new conflict with other stakeholders is the distinguishing features of historical justice. Such justice is not established by means of war, because every war is unjust.

This study contains examples of how historical justice manifested itself in the past of the Ukrainian people.

The evidence of genuine historical justice was shown such in events as the reunification of the Ukrainian lands in 1945 and the proclamation of the independence of Ukraine in 1991.

Key words: *historical justice and injustice, grounds of justice, removal of contradictions, subject and object of historical justice, historical truth.*

УДК (37:008-022.218):(005.33:316.32)

Мацнєва Є. А.

старший викладач кафедри українознавства,
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
(Кривий Ріг, Україна), E-mail: lady.matsnewa @yandex.ua

ПОЛІЛІНГВІЗМ У СУСПІЛЬСТВІ: ДІАХРОНІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. *Розглянуто багатомовність як феномен соціальної дійсності на історико-типологічному рівні. Показано, що у різні періоди суспільного розвитку полі- та білінгвізм мали свої специфічні особливості і ставлення до них суспільства було неоднаковим; простежено, що форми вияву багатомовності зумовлюються певними суспільними відносинами та розвитком і ускладненням комунікативних відносин.*

Ключові слова: *полілінгвізм, білінгвізм, соціальний білінгвізм, діахронічний аспект, суспільні та комунікативні відносини.*

Постановка проблеми. Як соціальне явище й історична необхідність, мова функціонує й розвивається у тісному взаємозв'язку із суспільством, відображає його стан, сприяє його прогресу. Завдяки своїй головній функції – комунікативній – мова сприяє якісній зміні людського співтовариства, значно впливає на розвиток інтеграційних процесів. Суспільна функція мови дуже виразно проявляється у полілінгвізмі або білінгвізмі як його поширеному різновиді. Очевидно, що причиною виникнення полілінгвізму завжди є потреба обслуговувати різні види спілкування окремих соціальних верств етнічного колективу чи всього колективу в цілому, але соціальні фактори, що зумовлюють його появу, неоднакові в різні історичні періоди. Зіткнення або співіснування двох мов в одній етнічній спільноті